

RIIGIKOGU

4. istungjärk. **Protokoll nr. 74 (11).** 1921. a.

Sisu: 1. Juhatus teadaanne, et kohtuministri haiguse tõttu ära jääb Wabariigi Walitsuse wastus rkl. A. Rei küsimise peale kohtuametnikkude palkade tõstmise asjus. — 2. Päewakorra täiendamine. — 3. Komisjonide täiendawad walimised. (Amnestia ja rahaasjanduse komisjonid.) 4. Rkl K. Koemets'a küsimine Wabariigi Walitsusele 10. okt. 1919 a. maaseaduse laiendamise asjus Petseri maakonna ja Wiru maakonna Naroowa-taguses osas. — 5. Põllutööministri wastus rkl. K. Koemets'a küsimise peale 10. okt. 1919 a. maaseaduse laiendamise asjus Petseri maakonna ja Wiru maakonna Naroowa-taguses osas. — 6. Riigikogu Juhatus teadaanne rkl. Friido Kirs'i tagasiastumise üle Riigikogust. (Järgmine kandidaat T. Grünthal.) — 7. Põllutööministri wastus Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Tööliste Partei Riigikogu rühma erupärimise peale Tartumaa riigimade-tema tegewuse kohta. — 8. Koosseisu komisjoni esitis Riigikogu liigete W. Tiideman'i ja E. Kägu wabastamise asjus. — 9. Seadus talurahwa põllupanga kasuks ingrosseeritud obligatsioonide kustutamise kohta — III. lug. (Wastu wõetud ilma redaktsiooni komisjoni andmata). 10. Koosoleku lõpetamine ja järgmise koosoleku aja küsimus.

Riigikogu koosolek 3. nowembril 1921. a. k. 10 hom. Toompea lossi Walges saalis.

Kokku on tulnud 68 Riigikogu liiget. Koosolekut juhatab abiesimees **A. Kerem**. Sekretääri kohal abisekretäär **J. Bergman** ja pärast sekretäär **A. Tupits**. Walitsuse lauas põllutööminister **B. Rostfeldt**.

Koosolek algab kell 10.20 min. h.

1. Riigikogu Juhatus teadaanne, et kohtuministri haiguse tõttu ära jääb Wabariigi Walitsuse wastus rkl. A. Rei küsimise peale. Juhataja **A. Kerem**: Awan Riigikogu koosoleku. Täna pane päewakord on Riigikogu liigetele koju kätte saadetud. Muuseas on mul teada anda, et Riigikogu esimehele on tulnud

järgmine telefonogramm:

„Riigikogu esimehele. Kohtuminister Reichman palub Teile teatada, et tema on eile hommikul haigeks jäänud ja arst on temale mõneks päewaks ära keelanud kordunt wälja tulla. Minister palub tänase koosoleku päewakorrast ära wõtta tema wastamine rkl. A. Rei küsimise peale.“

Sellega langeb esimene päewakorrapunkt ära.

2. Päewakorra täiendamine. **M. Neps** (sd.): Teen ettepaneku päewakorda täiendada punktiga — komisjonide täiendawad walimised.

Juhataja **A. Kerem**: Ettepanekuid päewakorra täiendamise kohta rohkem ei

tehta. Kas tehakse ettepanekuid päewakorra-punktide järjekorra kohta? (**M. Neps** (sd.) kohalt: Komisjonide täiendawad walimised esimeheks päewakorra-punktiks wõtta.) Teisi ettepanekuid ei tehta, panen rahwaesitaja **M. Neps**'i ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on ettepanek wastu wõetud.

3. Komisjonide täiendawad walimised. Riigikogu läheb esimese päewakorra-punkti juure üle. Juhatusel on sisse tulnud järgmine teadaanne:

„Teatan seega, et ma Riigikogu rahaasjanduse komisjonist tagasi astun. **J. Wain**.“ Teine teadaanne:

„Teatan seega, et ma Riigikogu amnestiakomisjonist tagasi astun. **A. Palwadre**.“

M. Neps (sd.): Panen ette amnestiakomisjonist tagasiastunud rkl. Palwadre asemele komisjoni walida rkl. Jõeäär, ja rahaasjanduse komisjonist tagasiastunud rkl. **Wain** asemele komisjoni walida rkl. Jõeäär.

Juhataja **A. Kerem**: Teisi ettepanekuid ei tehta. Panen mõlemad rkl. **Neps**'i ettepanekud koos hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on ettepanekud wastu wõetud ja ettepanekud Riigikogu liige wastawatesse komisjonidesse walitud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

4. Rkl. K. Koemets'a küsimine Wabariigi Walitsusele 10. okt. 1919 a. maaseaduse laiendamise asjus Petseri maakonnas ja Wiru maakonna Narooa-taguses osas.

K. Koemets (töer.): Tahaks teada, kui kaugel on seaduseelnõu 10. okt. 1919 a. maaseaduse („Riigi Teataja“ nr. 79/80 — 1919 a.) laiendamise kohta Eesti-Wene rahulepingu põhjal Eesti

wabariigi külge liidetud maade kohta ja millal loodab Wabariigi Walitsus nimetatud seaduseelnõu Riigikogule esitada wõiwat. Wastust selle küsimise peale tahaks kõige lähemal ajal saada, kui wõimalik, siis juba tänasel koosolekul.

5. Põllutööministri wastus rkl. K. Koemets'a küsimise peale.

Põllutööminister B. Rostfeldt: See seaduseelnõu on põllutöministeeriumi poolt väl-

ja töötatud ja Wabariigi Walitsusele ette pandud. Minewal nädalal oli seaduseelnõu Wabariigi Walitsuse koosolekul arutamisel ja Wabariigi Walitsus otsustas asutada komisjoni selle seaduse läbiwaatamiseks, kolmeliikmelise, kuhu kuuluvad põllutööminister, siseminister ja kohtuminister. Arwatawasti jõuab komisjon oma tööga juba lähematel päewadel lõpule ja siis tuleks seaduseelnõu juba tulewal nädalal uuesti Wabariigi Walitsuse koosolekul päewakorrale ja umbes 10 päewa jooksul, — kui temas mitte suuri muudatusi ette ei tule, siis tuleks seaduseelnõu Riigikogus arutamisele.

6. Juhatus teadaanne rkl. Friido Kirs'i tagasiastumise üle Riigikogust.

Juhataja A. Kerem: Sellega on see päewakorrapunkt läbi. Enne, kui järgmise päewakorrapunkti juure üle minna, on

Riigikogu Juhatusel järgmist teada anda: „Riigikogu Juhatusel. Saaremaa Tööerakonna rühma Riigikogu kandidaadi Friido Kirs'i, elukoht Saaremaal Pihla wallas, awalus. Teatan, et mina, Riigikogu istangutest perekondlistel põhjustel osa wõtta ei saa ja sellega olen sunnitud ennast Riigikogu liikmest lahti ütleva. Friido Kirs. 27. X. 21.“

Juhatus on järgmisele kandidaadile Timoteus Grünthal'ile kutse saatnud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

7. Põllutööministri wastus E. I. S. T. P. Riigikogu rühma arupärimise peale Wabariigi Walitsusele Tartumaa riigimaade-ülemate tegewuse kohta.

Põllutööminister B. Rostfeldt: E. I. S. T. P. Riigikogu rühm esines Wabariigi Walitsusele järgmise arupärimisega Tartumaa riigimaade-ülemate tegewuse kohta:

„Riigikogule. Eesti Iseseiswa Sotsialistliku Töölise Partei Riigikogu rühma arupärimine Wabariigi Walitsusele Tartumaa riigimaade-ülemate tegewuse kohta.

Hoolimata sellest, et käesolewaks aastaks maksma pandud põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadus, andes tööandjale laiad kurnamise wõimalused, asetab põllutöölised äärmiselt raskesse seisukorda on Tartumaa riigimaade-ülemate toime saanud isegi selle tööandja huwides wäljaantud seaduse rikkumisega tööliste kahjuks. Nimelt, Tartumaa riigimaade-ülem on wälja töötanud töölepingu kawa teorjuse waimus, mis wastolus isegi praegumaks wa põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadusega. Selle töölepingu p. 3 järele tuleks põllutöölistel praegu 7—11 tunniga ära teha sama töö, mis enne ilmasõda 15—16 tunnilisel tööpäewal tehti. P. 4 järele arwatakse töölistel, kes nõutud töönormi ära ei tee, wastaw osa palgast maha. Sellesisulistele lepingutele on riigiarwel peetawate mõisade töölisi sunnitud alla kirjutama, ähwardades wastasel korral neid töölt lahti lasta. Juba ongi mitmes mõisas sel põhjusel ärkisamat töölisel, kes walmis ei olnud sellele teorjuse lepingule alla kirjutama, lahti lastud.

Tartumaa riigimaade-ülem ei lepi aga ainult riigimõisades teeniwate tööliste orjastamisega, waid müües neid trükituid töölepingu kawašid, prowotseerib ta ka eratööandjaid sama tegema.

Ülemal toodud asjaolu peale Riigikogu tähelpanu juhtides, paneb E. I. S. T. P. Riigikogu rühm Riigikogule ette pöörata Wabariigi Walitsuse poole järgmise arupärimisega:

1) Kas on Wabariigi Walitsusel Tartumaa riigimaade-ülemate ja temale alluwate mõisawalitsejate seaduswastane tegewus teada;

2) kas on selles süüdlased wastutusele wõetud ja

3) mis mõtleb Wabariigi Walitsus teha, et sarnased nähtused edaspidi ei korduks.

Paneme ette wõtta see arupärimine Riigikogu 3. oktoobri s. a. koosoleku päewakorda.

Tallinn, 1. oktoobril 1921. a.

E. I. S. T. P. Riigikogu rühma nimel:

(Allkirjad) P. Keerdo,
J. Piiskar,
A. Hansen,
E. Jonas.“

Et selgusele jõuda, kas Tartumaa riigimaade-ülema poolt wäljatõetatud töölepingu kawa tõesti teoorjuse waimus loodud ja täielises wastolus põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadusega, on waja ära kuulata Tartumaa riigimaade-ülema seletust, mis järgmiselt kõlab:

„Et kewadel 1-seks maiks, weel mingisuguseid määrusi põllutöölise kohta wälja ei olnud antud, siis on walitsejate poolt töölistega lepingute tegemine edasi lükatud määruste ilmumiseni.

Kui Riigikogu poolt sellekohane seadus maksuma pandi, kutsusin mina riigimõisade walitsejad kokku, et ühtlast lepingu kawa wälja töötada, sest warematel aastatel oli mõisadel ikka töölistega kirjalikud lepingud olemas ja minu teada on kirjalikud lepingud just töökaitse ametnikkude poolt tarwilikuks tunnistatud ja neid nõutud, et wõimalik oleks tööandja ja tööliste wahakorda selgeks teha.

Ka mina leian, et töölistega kirjalikkude lepingute tegemine tarwilik on; sellepärast olen ka walitsejatel nõudnud nende sõlmimist, tingimisega, et Riigikogu poolt wastuwõetud seaduse määrused põllutöölise tööaja ja palgatingimiste kohta täidetud saaksid.

Tähendatud seaduse paragrahw 21 näeb ette ka täistööjõuliste isikute tööwiljakust: see arwatakse ilmasõjaeelse tööwiljakuse järele. Sel põhjal tegin mina riigimõisade walitsejate koosolekule ülesandeks töönorme kindlaks määrata, mis wastaksid ilmasõjaeelsele tööwiljakusele, toonitades, et need normid tulewad keskmised ja mõõdukad määrata. Tegelikud põllumehed, kes wäljatõetatud norme on teada saanud, tõendawad, et need on mõõdukad, mida iga tööjõuline tööline suudab ilma iseäralise jõupingutuseta ära teha, kui keskmisel määral tööd tahetakse teha; seda olen ka ise tegelikult tähele pannud. Tuleb seda silmas pidada, et need normid on keskmised, shabloonilised, mida walitsejatele olen toonitanud ja mida need wäga hästi teawad, nii, et näituseks igasugust maad ühepaari hobustega künda 2 Riia wakamaad päe-

was ei ole ehk wõimalik keskmise töö juures; kerget ja lahedat maad ja pikawao wiisi kündes wõib jällegi rohkem künda; norm on keskmine, mida 11 tunni jooksul täita tuleb.

Nagu juba tähendasin, ei saa mina tähendatud norme mitte kõrgeks lugeda; seadus nõuab ilmasõjaeelsele tööwiljakust ja mina, kui ametnik, pean seadust täitma.“

Seesugune on riigimaade-ülema seletus, millest näha on, et ta oma tegewuses on tahtnud seadusest kinni pidada. Nüüd tekib küsimus, kas ta wahest pole seadusest walesti aru saanud? Riigikogu poolt 13. mail wastuwõetud seaduse paragrahw 21-ses loeme järgmist: „Täistööjõuliste töörohkest normaal tööpäewa kohta arwatakse ilmasõjaeelsele tööwiljakuse järele.“ See seaduse paragrahw on üleüldine. Ta seab ainult põhimõtte üles, ei määra aga üksikult ära, missugune oli see ennesõjaaegne tööwiljakus. Arwatawasti on seadusandja ülearuseks pidanud selles seaduses üksikasjaliselt tööwiljakust ära tähendada, arwates, et ennesõjaaegsele tööwiljakuse normid muidugi kindlad on. Tartumaa riigimaade-ülem on aga leidnud tarwiliku olewat neid töönormisid ka kindlaks määrata, arusaamatuste kõrwaldamiseks. Nagu seletusest näha, on need töönormid mõisawalitsejate koosolekul kindlaks määratud, keda muidugi käesolewas küsimuses tuleks asjatundjateks lugeda. Kui meie nende töönormidega lähemalt tutwuneme, siis näeme, et see wastab ennesõjaaegse 10 tunnilise tööpäewa pikkusele, s. t. et täiesti tööjõuline põllutööline wõib lepingus tähendatud töö ära teha 10 tunni jooksul. Riigikogu liikmed, kes arupärimise kokku seadsid ja Wabariigi Walitsusele ette panid, on selle peale tähelpanu juhtinud, et Tartumaa riigimaade-ülema poolt wäljatõetatud töölepingu punkt 3-da järele tuleks põllutöölisel see töö 7—11-me tunni jooksul ära teha, mis tehti enne sõda 15—16 tunniga. Ma arwan, et tähendatud rahwasaadikud eksiwad, sest nende oletamine pole õige, et kõneallosele lepingus sarnane punkt sees oleks, mille järele see töö, mis enne 15—16 tunniga tehti, nüüd 7—11-me tunni jooksul peab ära tehtud saama. Riigikogu poolt wastuwõetud seaduses põllutöölise tööaja ja palgatingimiste kohta paragrahw 4-das on öeldud, et tööpäewa pikkus on jaanuaris ja detsembris — 6 tundi, webruaris, märtsis ja nowembris — 7 tundi, oktoobris — 9, aprillis — 10 ja ülejäanud 5 kuu jooksul — 11 tundi. Riigimaade-ülema töölepingut järele waadates leiame,

et paragrahw 3-s normeerib ainult need tööd, mis saavad tehtud kuudel, kus tööaeg 10—11 tundi, välja arvatud kaks normi, nimelt kartuliwõtmise aeg, mida oktoobris tehakse ja puulõikamise aeg, mis harilikult talwel on. Tähendab, et ei wõi juttugi olla sellest, et Tartumaa riigimaade-ülema poolt kokkuseatud leping sunnib töölisi 7—11 tunni jooksul samasuguse töö ära tegema, mis enne sõda 15—16 tunniga tehti. Tööd, mis selles lepingus ette nähtud, tehakse kewadel, suwel ja sügiskuudel. Wõiks ehk oletada, et tööleping nõuab 10—11 tunni jooksul samasugust tööd, mis enne sõda 15—16 tunni jooksul tööliselt nõuti. Ka see pole mitte õige, sest töölepingus kindlaksmääratud normid on kokku seatud, välja minnes ennesõjaaegsest 10 tunnilisest tööpäewast, aga mitte 15—16 tunnilisest tööpäewast. Et teada saada ennesõjaaegset töowiljakust täistööjõulise töölise mitmesuguse põllutöö kohta, on tarwis statistilisi ja teaduslisi andmeid leida põllutöö kasejaamadest ja tegelikudelt wäike- ja suurmajapidajatel, mis aastate jooksul saawunud ning katsejaamade aruandes ja põllutöö õperaamatutes ning ajakirjanduses awaldatud.

Kui teie neid andmeid, mis mitmest kohast saadud, wõrdlete, siis selgub, et 10 tunnilise tööpäewa töönormid igalpool enam ehk vähem ühesugused olid ja keskmiselt wastawad Tartumaa riigimaade-ülema poolt väljatöötatud normidele.

Wõtke, näituseks, tuntud põllumajanduse statistikeri professor Tschiliwtschewi tööd, mille aluseks olid ennesõjaaegsed materjaalid, kogutud üleweneriiklisest maastaabist ja wõrrelge professor Tschiliwtschewi andmed — töönormidega, mis lepingus kindlaks määratud. Teie tuleksite otsusele, et nad keskmiselt ühesugused.

Samuti kui wõrrelda Tartumaa riigimaade ülema töönormi professor Knierini ja professor Kotelnikowi andmetega, mis käiwad 10 tunnilise tööpäewa töowiljakuse kohta.

Olen waewaks wõtnud ja tabeli kokku seadnud, millest näitlikult wõrrelda wõib ülewalnimetud professorite töönorme kõnealolewa töölepingu normidega.

Et küsimuse walgustamiseks see wõib wõrdlemisi kaasa aidata, kannan ette. Nad on kasulikud teada kõikidele, kellel nii ehk teisiti põllutöölise küsimusega, eriti töowiljakusega, tegemist tuleb teha.

Kõik need normid on põhjendatud andmete peale, mis põlluteadlaste poolt, mit-

meaastase tegewuse ja katsete läbi saawunud. Kõigist sellest on täiesti selge, et töölepingus üleswõetud töönormid on keskmiselt ja mõne töö juures weel kergeltki wõetud — ning nad on täies kokkukõlas ennesõjaaegsete 10 tunnilise tööpäewa normidega, aga mitte 15—16 tunnilise tööpäewaga. Edasi süüdistatakse Tartumaa riigimaade-ülemat, et töölepingu paragrahw 4 järele arwatakse töolistel, kes nõutud töönormi ära ei tee, wastaw tööosa palgast maha.

Kas see töölepingu seadusele wastab, oleneb sellest, kuidas seadust interpreteerida.

Seaduse paragrahw 14 jaotab töölised töowõime järele 3. kategooriasse, wõttes aluseks töölise wanaduse.

Paragrahw 15 seletab, et seadustes ettenähtud palgamäär on arwatud täiejõuliste 1-se kategooria meestöölise kohta. Kuna 1. kategooriasse loetakse täistööjõulised meestöölised 18—55 aastani, on lahiseks jäänud küsimus, mis teha nende meestöölisega, kes aastate järele küll 1. kategooriasse käiwad, kelle töowõim aga täistööjõulistele mitte ei wasta, — näit. need, kes sõjas osa oma töowõimest kaotanud. Siin wõib wastus olla kahesugune: 1) sarnaseid töölisi üleüldse mitte tööle wõtta, ehk 2) nendele tööd anda, wastawalt vähem palka makstes. Kui täpipealt seadusest kinni pidada, tuleb selle juure jääda, et riigimõisadesse ainult täistööjõulisi töölisi palgata. Et sarnane täpipealsus aga täiesti parda taha jätaks neid, kes mitte täistööjõulised, on töölepingus paragrahw 4 alternatiivselt redigeeritud. Arwan, et see on tööliste huwides, kahtlen aga, et ta riigimõisade majapidamiste huwides oleks. Ei saa salata, et meie suurmajapidamised, eriti riigimõisad, tööjõuga koormatud on, — igalpool on töölisi rohkem, kui majapidamine seda nõuab. Mõisade koormamine tööjõuga tuleb, nagu teada, sellest, et mõisade likwideerimise tõttu igal kewadel teataw hulk töölisi tööta jääb. Ministeerium on näpunäiteid andnud suurmajapidamistes wõimalikult palju wabanewaid tööjõude ära mahutada, et töölisküsimust lahendada.

Sellepärast wõib oletada, et praegu tööliste töowiljakus wäiksem on, kui ennesõjaaegne, selle peale waatamata, et Riigikogu poolt wastuwõetud põllutöölise tööaja ja palgaolude korraldamise seadus seda nõuab.

Tartumaa riigimaade-ülema tööleping on katse langenud töowiljakust riigimõisa-

des tõsta maksva seaduse piirides, tema tegewus ei ole mitte seadusvastane, sellepärast ei leia Wabariigi Walitsus põhjusi teda wastutusele wõtta seaduse rikkumise eest. Ma arwan, et selle seletusega olen ma küsimiste peale wastanud, mis arupärimises ette olid toodud.

Juhataja A. Kerem: Kas arupärijad on rahuldatud wastusega arupärimise peale?

P. Keerdo (is.): Arupärijate-allakirjutajate nimel teatan mina, et meie mitte rahuldatud ei ole ja teen ettepaneku läbirääkimisi otsekohe awada.

Juhataja A. Kerem: Kuna arupärijad wastusega rahuldatud ei ole, ja ettepanek on tehtud läbirääkimisi kohe awada, siis panen ma selle ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu on üksikud, — sellega on otsustatud läbirääkimisi awada.

P. Keerdo (is.): Põllutööliste tööaja ja palgaolude korraldamise seadus annab juba ise tööandjatele laialisi võimalusi tööliste kurnamiseks. Kuid ma ei taha peatada seaduse enese juures. Meie rühm on selle seaduse suhtes juba oma seisukoha awaldanud. Seaduse arutamise puhul teatasime meie, et see seadus meile ja üleüldse põllutöölistele mitte wastuwõetaw ei ole, sest ta on tööandjate huwides kokku seatud. Ühel mõõdaläinud koosolekul toonitati siit kõnetoolilt, et näidatagu meile seda imelooma, kes seda seadust peaks. Nähtawasti tahab nüüd põllutööministeerium see imeloom olla. Meie arupärimise peale wastates seletab herra põllutööminister, et Tartumaa riigimaade-ülema tegewuses ei ole midagi seadusvastast. Ma tähendan mööda minnes, et põllutööminister juba oma wastuse andmisega seadusvastaselt on talitanud. Riigikogu kodukorra paragrahw 90 näeb aja ette, millal arupärimise peale peab wastama, kuid põllutööminister ei ole sellest paragrahwist kinni pidanud, ta ei loe seda enese kohta nähtawasti makswaks: wastab siis, kui ta heaks arwab, ja ei mõtlegi tähtajast kinni pidada. Herra põllutööminister tõi siin mitmesugused andmed kätsejaamadest jne. ette, kuid ta on nähtawasti wälja walinud ainult need kohad, mis riigimaade-ülema tegewust õigustawad. (A. Schulbach (töer.): Tooge Teie teised andmed.) Jah, meie toome teised andmed.

Tartumaa riigimaade-ülema poolt wäljatöötatud töölepingu kawa punkt 3 tahe-

takse konkreetne kuju anda seaduse paragrahw 21, üles lugedes töid, mida tööline päewa jooksul peab tegema. Kui meie wõrdleme selle töölepingu punkt 3 tähendatud töönorme, enne ilmasõda tehtud põllutööliste töölepingutega, kus peale selle kui öeldud, et tööaeg kestab päikese tõusust päikese loojaminekuni, muuseas loome, et mõisatöölised ja sulased peawad päewas 1½ wakamaad sööti ehk 2 wakamaad teist naad inimese kohta kündma. Meie leiame täielist kokkukõla selle mõlema lepingu wahel, ainult selle wahega, et ühe järele tööline peab päikese tõusust päikese loojaminekuni tööd tegema, teise järele 7—11 tundi. Täheb, praegu nõutakse töölistelt 7—11 tunniga sama tööd, mis enne 13—16 tunniga tehti. Kui meie tegelikkude põllutööliste ja põllumeeste arwamisi tähele paneme, siis näeme, et nimetatud töönormi tööaja jooksul ära teha ei suudeta. Isegi riigimaade-ülema ametnikud leiawad, et kõiki töid nii lühikese ajaga korda saata ei saa. Tartu riigimaade-ülema ametnik Rais tähendas teiste ametnikkude juuresolekul, et seaduses kindlaksmääratud tööaja jooksul Tartu riigimaade-ülema lepingu punkt 3 c tähendatud 6 wakamaa asemel wõib tõepoolest ainult 5 wakamaad wedrutada. Tartumaa riigimaade-ülema kantseleis öeldakse, et põllutöölised praeguste töötingimiste wastu ei protesteerid, peale selle kui mõned tööliste juhid lahti lastud. Wäga loomulik, et töölt lahtilaskmise ähwardusel enam keegi ei julge seaduse pidamist nõudagi.

Edasi tähendab põllutööminister, et Tartu riigimaade-ülema poolt wäljatöötatud töölepingu punkt 4 ei olla ka mitte seadusvastane. Muuseas tõi põllutööminister ette, et see küsimus olla lahtiseks jäänud, ei olla ära tähendatud, mis sel juhtumisel teha, kui täistööline mitte nõutud normi wälja ei tööta. Seadus olewat selle küsimuse lahtiseks jätnud ja sellepärast olewat Tartumaa riigimaade-ülema tegewus õige. Minu arwates ei ole seadus seda mitte lahtiseks jätnud. Seaduse paragrahw 23 räägib selgesti, et seaduses tähendatud palganormid on alammäärad, millest vähemmaksmine keelatud. Palgalepingu tegemisel wõiwad tööandja ja tööline igalpool kõrgema palgaga kokku leppida, kui selles seaduses ette nähtud. Siin on selgesti öeldud, et töölisele tema palga alammäärast mitte vähem maksta ei tohi. Sellega on siis Tartumaa riigimaade-ülema 4 punkt täiesti seaduse wastu ja nimelt wastolus seaduse paragrahw 23.

Meie oleme juba sellega harjunud, et arupärimiste peale wastates walitsuse esitajad kõik korras leiawad olewat. Isegi sel korral on niisuguste seletustega esinetud, kui seaduse rikkumisi tõesti on olnud. Ma mäletan omal ajal lükkas põllutööminister tagasi süüdistuse, mis toodi sama Tartumaa riigimaade-ülema all olewa Torma mõisa walitsuse kohta, et seal ei olla midagi seaduswastast. Ometi on sama mõisa walitsus kohtuotsusega 29. detsembrist 1920. a. seaduse rikkumise pärast karistatud. Kõike ülemaltoodut silmas pidades teen ettepaneku järgmist ülemineku-wormeli wastu wõtta:

„Riigikogu, ära kuulates Wabariigi Walitsuse wastust arupärimise peale Tartumaa riigimaade-ülema tegewuse kohta ja leides, et põllutööministeeriumi ametnikud järjekindlalt põllutöölise kohta maksmaid seadusi rikuwad, tunnistab wastuse mitte-rahuloldawaks ja läheb päewakorras edasi.“

J. Wain (sd.): Ei näi küllalt kohane olewat kaaluma hakata, kas töowiljakus, mis lepingus ette nähtud, wastab normidele, mis on katsejaamade ehk üksikute professorite poolt üles seatud. Meie teame, et mõisad wõeti üle, kui põllutööriistad wanad, hobused kärnas ja tõbised; ei ole põhjust praegu arwata, et neis majapidamistes oleks põllutööriistad eeskujulikud, hobused küllalt tööjõulised, see osa töö juures wastaks sellele, mis oli katsete puhul jaamas, ehk seal, kus professorid oma andmeid said. Teine küsimus on, et kui tahtakse töowiljakust kindlaks määrata siis ei tohiks see olla, mõisawalitsejate käes, riigimaade-ülemaga eesotsas, sest nemad on tööandjad. Meie oleme arwamisel, et seda tohiks ainult komisjon teha, kus esitatud oleks nii töölised kui tööandjad. Käesolewal juhtumisel on mõisawalitsejate tööandja kokku sepitsenud töönormid, järjekult ei saa põhjendada, et oleks ka need tingimised arwesse wõetud, mis tööliste kasuks räägiwad. Sotsiaaldemokraatline rühm leiab, et põllutööministeeriumi ametnikud oma wõimupiiridest üle läinud ja hääletab sellepärast Eesti Iseseiswate Sotsialistide Rk. rühma poolt ettepanud ülemineku-wormeli poolt.

Ö. Liigand (rhw.): Mina leian, et herra Wain'i arwamine, nagu ei wõiks praegune töowiljakus mitte nii suur olla ja et põllutööriistad halwemas korras oleks, kui waremalt, õige ei ole. Minu arwamise järele ei ole meil waremalt kunagi nii palju

masinaid põllutöös tarwitatud, kui praegu. Ka muud põllutööriistad on täiesti korras, seega paistab mulle, et põllutööministeeriumi seisukoht ja põllutööministri seletused täiesti õiged on ja panen ette liht-ülemineku-wormeliga päewakorras edasi minna.

Põllutööminister B. Rostfeldt: Etteheited, et walitsus arupärimiste peale wastamise tähtaja mööda on lasknud minna ei wasta tõele. Kodukord lubab arupärimiste peale wastamiseks 30 päewa. Arupärimine on wastu wõetud 3. oktoobril ja täna on 3. nowember. Kuna Riigikogu Juhatuse koosoleku määrab ja arupärimisteks iseäraline päew on, ei olnud põllutööministeeriumil wõimalik eile arupärimise peale wastata. Mis puutub sellesse, et mõnes ennesõjaaegses lepingus, kus tööaeg ette nähtud, päikese tõusust päikese loodeni samased töönormid olid määratud, siis ei muuda see asja. Kui sotsiaaldemokraadid omal ajal tööpäewa vähendamist põhjendasid, siis toodi ette, et inimene lühema tööaja jooksul jõuab wiljakamalt tööd teha ja ta 16-ne tunniga wõib olla mitte palju rohkem tööd ei tee kui 10 tunniga. See teooria on Karl Marx'i poolt üles seatud ja ma arwan, et herrad Riigikogu liikmed peaksid seda teadma. Ei wõi wõtta 15-ne tunnilise tööpäewa töowiljakuse, jagada 15-ne peale ja kaswatada 10-nega. Sellega ei saa weel õiget töowiljakust kätte. Tuleb weel teisi andmeid arwesse wõtta. Mis puutub sellesse, et paragrahw 23 ära keelab vähem maksta, kui seadus ette näeb, siis seletasin ma juba, et see wahest ehk on seaduse rikkumine, kuid siiski tööliste kasuks. Kui see punkt oleks kõrwale jäänud, siis oleks pidanud hulk neid töölisi riigimõisades välja heitma, kes mitte täistööwõimulised ei ole. Et nüüd eeltingimised riigimõisades pahemad on, kui ennesõjaaegsed, siis ei saa sellega nõus olla. Wõib olla, et eramõisades asi tõesti nii on, aga riigimõisades mitte. Tööriistad ja hobused on korras, kui teie praegu riigimõisa waatama lähete, näete, et hobused ei ole kärnas; iga tingimine on nüüd parem. Enne sõda niisugust palka ja moonat ei maksetud, kui nüüd maksetakse. Ma ei waidleks wastu, oleks ehk parem kui töönormid komisjon välja töötaks, kust töölisteesitajad osa wõtawad. Siiski ei nõua maksew seadus sarnast komisjoni. Sellepärast ei ole riigimaade-ülema poolt wäljatöötatud tööleping seaduswastane. Nii kui ma alla kriipsutasin, on töölepingus ainult keskmis-

sed normid wõetud ja isegi riigimaade-ülem seletab, et seda mõisawalitsejad peawad arwesse wõtma. Ta kirjutab, et wahest on igasugust maad 2 wakamaad kunda liig suur nõudmine — see oleneb sellest ära, missugused hobused, missugused põllutööriistad on jne. Kõiki neid eeltingimisi peawad riigimõisade walitsejad silmas pidama, nõudes töönormi täitmist, ja seda teewad riigimaade-walitsejad. Seal kus tingimised soodsad on, nõutakse rohkem, kui mitte — vähem. Paarkümmend ruutsülda asja ei muuda. Sarnast täpipeal-
sust normide täitmisel ei nõua keegi, — ei walitseja, ei tööline. Tehtakse tööd keskmiste normide järele keskmise jõupingutusega.

Juhataja **A. Kerem**: Sisse on tulnud järgmised ülemineku-wormelid:

„Riigikogu, ära kuulates Wabariigi Walitsuse wastust arupärimise peale Tartumaa riigimaade-ülema tegewuse kohta ja leides, et põllutööministeeriumi ametnikud järjekindlalt põllutööliste kohta maksmaid seadusi rikuwad, tunnistab wastuse mitte-rahuloldawaks ja läheb päewakorras edasi.“

Teine ülemineku-wormel on järgmine:

„Riigikogu, ära kuulates Wabariigi Walitsuse seletust arupärimise peale Tartumaa riigimaade-ülema tegewuse kohta — läheb päewakorras edasi.“ — Eesti Rahweraakonna rühma nimel **O. Liigand**.

Esimene ülemineku-wormel on rkl. Keerdo poolt. Ma panen rkl. Keerdo poolt ettepanud ülemineku-wormeli hääletamisele. (Hääletatakse.) Enamus on selle wastu. Sellega on rkl. Keerdo ülemineku-wormel tagasi lükatud. Ma panen nüüd herra Liigand'i liht ülemineku-wormeli hääletamisele. (Hääletatakse.) Wähemus on selle wastu. Sellega on rkl. Liigand'i ülemineku-wormel wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

Et aruandjat praegu mitte saalis ei ole, siis läheb Riigikogu järgmise päewakorrapunkti juure. (Rkl. **A. Palwadre** tuleb saali.) Et koosseisu komisjoni aruandja ilmunud on, läheb Riigikogu 4 päewakorrapunkti juure tagasi.

8. Koosseisu komisjoni esitis rkl. Koosseisu komisjoni aruand-

E. Kägu ja W. Tiideman'i wa- ja **A. Palwadre**:
bastamise asjus. Kui kohtuministri esitis **W. Tiideman'i** ja

E. Kägu wangistamise asjus Riigikogus esimest korda arutusel oli, siis tutwustas koosseisu komisjoni aruandja rkl. **Pezold** Riigikogu liikmeid selle süüdistuse üleüldiste alustega. Riigikogu enamuse otsustas asja uuesti komisjoni tagasi anda ja Riigikogu enamuse otsusest wõis komisjon nii aru saada, et komisjoni poolt ettekantud materjal Riigikogule ei näinud küllalt põhjendatud olewat Riigikogu liigete wangistamiseks, et Riigikogu nende andmete põhjal **W. Tiideman**i ja **E. Kägu** wangistamise küsimust jaatawalt otsustada ei tahtnud. Koosseisu komisjon asus uuesti küsimuse sisulisele läbiwaatamisele ja koosseisu komisjoni koosolekul olid kohtuminister, sise-minister ja sõjawäe kohtuprokuröör, et uusi andmeid komisjonile esitada. Kuid siiski selgus, et mingisuguseid uusi andmeid ei esitatud, mis komisjonile sisuliselt uudiseks oleks olnud. Uuteks andmeteks wõiks lugeda ainult neid seletusi, mis kohtuprokuröör komisjonile ette kandis, nimelt **W. Tiideman**i ja **E. Kägu** seletusi ülekuulamise ajal. Prokurööri sõnade järele olla Riigikogu liige **W. Tiideman** tõendanud, et tema ei ole kunagi kommunist olnud ja ei ole ka praegu seda mitte. Ta on küll olnud tükk aeg kohaliku tööliste organisatsiooni esimees ja sellepärast, kui koha peal tuntud isik, ametiühisuste nimekirja paigutatud. Riigikogu liige **Kägu** on ülekuulamisel seletanud, et tema on olnud kommunist ja on ka praegu kommunist, kuid ei ole mingisugustes põrandaalustes illegaalsetes organisatsioonides olnud. Tema on olnud enne ametiühisuste nimekirja kokkuseadmist ametiühisuse kesknõukogu liige ja kesknõukogu liikmena on teda ka wõetud Riigikogu walimistel ametiühisuste nimekirja. Pärast seda on ta olnud sõjawäeteenistuses ja ei tea midagi lähemalt ei Riigikogu Kommunistlise rühma tegewusest, ega ka ametiühisuste kesknõukogu tegewusest ja ei ole mingisuguses ühenduses illegaalsete kommunistlike organisatsioonidega olnud.

Need olid need uued andmed, mis komisjon ses asjas wastawate ametiasutuste esitajatelt sai. Läbi kaaludes neid uusi andmeid ja arwesse wõttes Riigikogu enamuse otsust, jõudsid koosseisu komisjoni liikmed otsusele, et sarnaste andmete põhjal ei ole Riigikogul mingit õigust ega võimalust Riigikogu liikmeid wangistada ja neid wangis edasi pidada lasta. Riigikogu ei wõi kõrwaldada Riigikogu liikmeid Riig-

gikogust, kui ainukeseks süüdistuseks wõi süüdistuse põhjuseks ette tuuakse, et nad on esinenud walimistel ametiühisuste nimekirjas, missuguse nimekirja järele walitud isikud pärast on ennast ümber nimetanud kommunistlikeks Riigikogu rühmaks. Ametiühisuste nimekiri ei olnud mingisugune illegaalne ettevõtte ega mingisugune illegaalne asutus, waid täiesti walimisseaduse piirides tegutsew rühm. Sellega esineti awalikult walimistel ja oma nime lubamist kandidaatide nimekirja üleswõtmiseks ei saa iseenesest kuidagi wõtta, kui teatawat kuritegu. Neid andmeid läbi kaaludes, koosseisu komisjonis tuldi otsusele, et on tarwis muuta endist otsust ja ette panna Riigikogule järgmist:

„Riigikogu, ära kuulates kohtuministri esitist 20. okt. 1921. a. Riigikogu liigete Willem Tiidemani ja Eduard Kägu wangistamise asjus, otsustab: Riigikogu liigetele Willem Tiidemani ja Eduard Kägu'le tuleb wõimaldada Riigikogu liikme kohuste täitmisele asuda neid wangistusest wabastades. Koosseisu komisjoni nimel toetan seda esitist ja teen ettepaneku teda wastu wõtta.

Juhataja A. Kerem: Sõna ei soowita. Ma panen koosseisu komisjoni esitise hääletamisele. (Hääletatakse.) Üksikud on selle wastu. Sellega on see esitist wastu wõetud.

Riigikogu läheb järgmise päewakorrapunkti juure.

(Sekretääri kohale asub sekretäär A. Tupits).

9. Seadus talurahwa põllupanga kasuks ingrosseeritud obligatsioonide kustutamise kohta III lugemisel. Üleüldise komisjoni aruandja **J. Bergman** (loeb): Seadus talurahwa põllupanga kasuks ingrosseeritud obligatsioonide kustutamise kohta.

Juhataja A. Kerem: Ma panen selle seaduse pealkirja hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sel-

lega on see pealkiri wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman (loeb): Ajut. not. sead. § 363 täiendatakse järgmise märkusega:

Talurahwa põllupanga kasuks enne 1. jaanuari 1909 a. ingrosseeritud obligatsioonid kustutatakse maha immobiili omaniku kulul sama panga walitsuse poolt wäljaantawate tunnistuste põhjal laenu äratsumise üle.

Nende tunnistuste worm määratakse kindlaks kohtuministri poolt kokkuleppel rahaministriga.

Juhataja A. Kerem: Panen selle paragrahwi hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see paragrahw wastu wõetud.

Kodukorra paragrahw 80 põhjal tuleb peale III lugemise seaduse sisu korraga hääletamisele. Asun hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see seadus wastu wõetud.

Aruandja J. Bergman: Et see seadus redaktsiooni komisjoni liigete käes tutwunemiseks on olnud, siis teen ettepaneku seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata maksma panna.

Juhataja A. Kerem: Komisjoni aruandja on ettepaneku teinud seda seadust ilma redaktsiooni komisjoni andmata maksma panna. Selle ettepaneku kohta sõnasoowijaid ei ole. Panen ettepaneku hääletamisele. (Hääletatakse.) Wastu ei olda. Sellega on see ettepanek wastu wõetud.

10. Koosoleku Tänapäewakord on lõpetamine ja läbi. Kas tehakse ettejärgmise koosoleku aja küsimus. (Hüüded: Juhatus hooliks.) Ettepanek on järgmise koosoleku äramääramist juhatus hooliks jätta. Teisi ettepanekuid ei tehta. Selle ettepaneku wastu ei waielda — loen ettepaneku wastu wõetuks. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 11.20 min.

Algkirjale alla kirjutanud:

Riigikogu abiesimees **A. Kerem.**

Sekretäär **A. Tupits.**

Abisekretäär **J. Bergman.**